

ONDERZOEKMEMORANDUM

De gelderse economie 2009-2010, kredietcrisis en mogelijke gevolgen

Op 17 februari jl. publiceerde het Centraal Economisch Planbureau voorlopige ramingen over de economische ontwikkeling in Nederland voor de jaren 2009 en 2010. Hierin wordt een sterke daling van de wereldhandel voorzien van bijna 10% in 2009 gevolgd door een licht herstel in 2010. Door het open karakter van de Nederlandse economie heeft deze verwachting vergaande gevolgen voor de vooruitzichten van het Nederlandse bedrijfsleven. Volgens het CPB zal het Bruto Binnenlands Product onder die omstandigheden krimpen met 3,5% in 2009 en met 0,25% in 2010. In termen van economische groei wordt het dieptepunt van de recessie bereikt in 2009. Doordat de werkgelegenheid doorgaans met een vertraging van ongeveer een jaar op de ontwikkeling van de productie reageert, ligt het zwaartepunt van de werkgelegenheidsverliezen echter in 2010 (-280.000 arbeidsplaatsen). De werkloosheid loopt daardoor op van de huidige 3,9% naar 8,8% in 2010.

Het Bureau Economisch Onderzoek van de Provincie Gelderland heeft dit sombere (inter)nationale ontwikkelingsbeeld doorgerekend voor Gelderland en komt tot de conclusie dat in 2009 rekening moet worden gehouden met een banenverlies van bijna 10.000. De grote klap komt in 2010 met een daling van ruim 30.000 arbeidsplaatsen.

Ontwikkeling van de werkgelegenheid (banen van 12 uur en meer) per sector 2009–2010 en de stand 2008, Gelderland

	stand 2008 X 1.000	mutatie in procenten		mutatie in arbeidsplaatsen	
		2009	2010	2009	2010
Landbouw en visserij	29	-2	-2	-600	-600
Voeding	14	-2½	-4	-300	-500
Chemie	10	-3	-6	-300	-500
Metaal en elektrotechniek	43	-4	-9	-1.800	-3.600
Overige industrie	43	-5	-6	-2.100	-2.500
Energie	4	-1	-6	0	-200
Bouw	61	-3	-11	-1.700	-6.700
Handel en reparatie	165	-1	-3½	-1.300	-5.600
Transport	34	-1½	-9	-600	-3.000
Communicatie	6	-3	-5	-200	-300
Bank- en verzekeringswezen	21	-7	-12	-1.500	-2.400
Horeca en zakelijke dienstverlening	166	-½	-2	-1.000	-3.500
Gezondheidszorg	128	1	0	1.500	100
Overheid en onderwijs	101	0	-1	100	-1.000
Totaal	824	-1,2	-3,7	-9.800	-30.300

Bron 2008: PWE-Gelderland 2008 (voorlopige cijfers)

Bron 2009 – 2010: Februari-raming Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

De werkgelegenheid in de quartaire sector zal in 2009 nog iets toenemen maar in 2010 mogelijk een lichte daling te zien geven. Alle overige sectoren zullen naar verwachting in beide jaren met een banenverlies worden geconfronteerd. Daarbij zal het zwaartepunt liggen bij die sectoren die sterk afhankelijk zijn van de export en/of van investeringen (industrie en bouw). Activiteiten als de zakelijke dienstverlening en de groothandel zijn mede afhankelijk van de intermediaire vraag uit de industrie. Ook hier zal de bedrijvigheid dus teruglopen. Door de sterke terugval van het (inter)nationale transport zal de logistieke dienstverlening met een teruglopende werkgelegenheid te kampen krijgen. Maar ook de consumptieve bestedingen staan onder druk waar vooral de detailhandel en de horeca onder leiden. De algehele economische malaise gecombineerd met de bijzondere omstandigheden van de kredietcrisis zullen mogelijk leiden tot een scherpe daling van de werkgelegenheid in de sector bank- en verzekeringswezen.

De arbeidsparticipatie vertoont op lange termijn een trendmatige groei. Het ontwikkelingstempo op korte termijn wordt (mede) beïnvloed door de conjunctuur. In tijden van economische malaise stijgt de werkloosheid en neemt de neiging af zich op de arbeidsmarkt aan te bieden en omgekeerd (ontmoedigings- en aanmoedigingseffecten). Het is vooral dit mechanisme dat naar verwachting de ontwikkeling van het Gelderse arbeidsaanbod de komende twee jaar zal bepalen.

Ontwikkeling van de beroepsbevolking (voor banen van 12 uur en meer) 2009–2010 en de stand 2008, Gelderland					
	stand 2008 X 1.000	mutatie in procenten		mutatie in personen	
		2009	2010	2009	2010
Beroepsbevolking	913	0,5	-0,4	4.000	-4.700

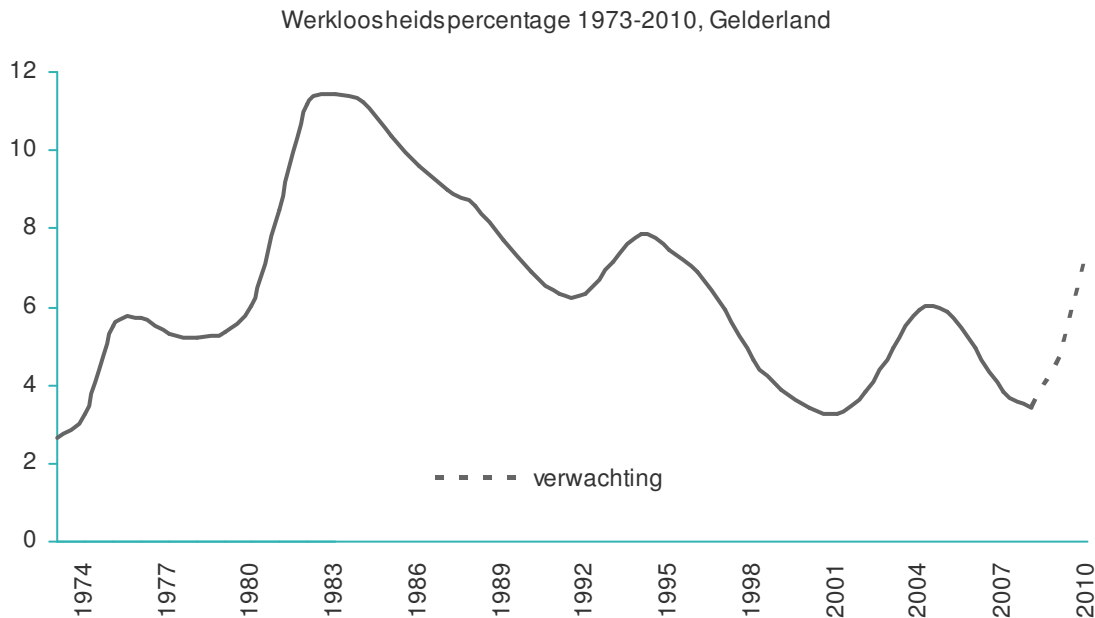
Bron: Februari-raming Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Het afgelopen decennium werd gekenmerkt door perioden van krachtige groei en jaren van economische teruggang waardoor de werkloosheid sterk fluctueerde. Door de hernieuwde groei van de werkgelegenheid in de afgelopen drie jaar en de bescheiden toename van de beroepsbevolking is de omvang van de werkloze beroepsbevolking in Gelderland afgenomen van 52.000 personen in 2005 naar 31.000 in 2008. De werkloosheid daalde tot onder de 4%. Daarmee kwam de grens van de frictiewerkloosheid in zicht. Dit zal als gevolg van de kredietcrisis voorlopig echter niet gebeuren. De verwachte stagnatie bij het arbeidsaanbod en het dreigende banenverlies zullen leiden tot een explosieve groei van de werkloosheid.

Ontwikkeling van de werkloze beroepsbevolking (voor banen van 12 uur en meer) 2009–2010 en de stand 2008, Gelderland			
	2008	2009	2010
Werkloze beroepsbevolking in personen	31.000	43.000	68.000
Werkloosheidspercentage	3,4	4,7	7,4

Bron: Februari-raming Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Tijdens eerder perioden van laagconjunctuur of recessie werden dit soort werkloosheidspercentages ook gehaald of zelfs overtroffen. In de periode 1981-1983 ging erg veel werkgelegenheid verloren (in totaal 5 %) en steeg de werkloosheid in Gelderland tot boven de 11%.

Bron 1973-2008: Schatting op basis van EBB / CBS en UWV Werkbedrijf
Bron 2009-2010: Februari-raming Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

De Gelderse verwachtingen wijken niet wezenlijk af de Nederlandse. De groei bij zowel de beroepsbevolking als bij de werkgelegenheid liggen in dezelfde orde van grootte. Op dit moment is het Gelderse werkloosheidsniveau wat lager dan in Nederland. Dit zal naar verwachting in 2010 ook nog zo zijn. Gelderland is een grote provincie met een grote verscheidenheid aan economische activiteiten en regiokarakteristieken. Positieve en negatieve effecten middelen elkaar uit waardoor het gemiddelde ontwikkelingsbeeld sterk naar het Nederlandse neigt. Pas op een lager schaalniveau treden de verschillen aan de dag. Regionale verschillen in economische structuur, leeftijdsopbouw van de bevolking, cultuur, landschappelijke omstandigheden en dynamiek bepalen de verschillen in economische ontwikkeling.

In de Achterhoek worden de bewegingen mogelijk het grootste. Door het relatief grote aandeel industrie en bouwnijverheid zal bij de veronderstelde heftigheid van de (inter)nationale recessie de werkgelegenheid het zwaarst getroffen worden. Doordat de vergrijzing in deze regio het verst is voortgeschreden zal echter ook de beroepsbevolking het sterkste krimpen. Daardoor blijft de werkloosheid onder het gemiddelde. In Rivierenland zal – net als in alle andere regio's – de werkloosheid op zijn minst verdubbelen. Door de uitzonderlijk gunstige uitgangspositie zal ook in deze regio de werkloosheid (ver) onder het gemiddelde blijven. In de Stadsregio Arnhem Nijmegen en de Stedendriehoek zal het werkloosheidsniveau het hoogste worden.

Kerngegevens voor de Gelderse WGR-gebieden (inclusief de niet-Gelderse gemeenten)							
	Stedendriehoek	Achterhoek	Stadsregio Arnhem Nijmegen	Rivierenland	De Vallei	Noord-Valuwe	Gelderland
Werkgelegenheidsgroei in %:							
2009	-1,3	-1,6	-1,1	-1,0	-1,0	-1,1	-1,2
2010	-3,6	-4,4	-3,5	-3,7	-3,5	-3,6	-3,7
Groei beroepsbevolking in %:							
2009	0,6	-0,1	0,4	0,5	0,8	0,7	0,5
2010	-0,4	-0,8	-0,5	-0,5	-0,2	-0,3	-0,4
Werkloze beroepsbevolking in personen:							
2008	7.700	3.800	12.900	2.400	3.600	2.600	31.000
2009	10.700	5.300	18.000	3.400	4.900	3.600	43.000
2010	17.000	8.400	28.700	5.200	7.900	5.700	68.000
Werkloosheidspercentage:							
2008	4,1	2,8	4,0	2,0	3,3	3,1	3,4
2009	5,7	3,9	5,5	2,8	4,5	4,2	4,7
2010	9,1	6,2	8,8	4,4	7,2	6,8	7,4
Bron: Februari-raming Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland							

De onzekerheden rond deze raming zijn zeer groot. De heftigheid van de teruggang is in belangrijke mate gestoeld op de CPB-verwachting dat de wereldhandel in 2009 met bijna 10% daalt, een ongekend grote daling. Zelfs ten tijde van de oliecrises in de jaren zeventig steeg de wereldhandel nog iets. Afgezet tegen de verwachtingen van buitenlandse instituten (IMF e.d.) is de CPB-verwachting dan ook aan de sombere kant. Zoals uit het recente Gelderse conjunctuurbeeld is gebleken, vertonen nog niet alle economische variabelen op dit moment al een alarmerend beeld. En dat de Nederlandse en Gelderse uitgangspositie ten opzichte van de andere EU-landen positief is staat buiten kijf. Steeds moet worden bedacht dat het hier gepresenteerde ontwikkelingsbeeld slechts een verwachting is met – gezien de huidige turbulentie - het karakter van een dagkoers. De ontwikkelingen in de nabije toekomst kunnen negatiever worden maar ook een positiever verloop is zeer wel denkbaar.

23 februari 2009

Menno Walsweer
Bureau Economisch Onderzoek